

הלכות פרבת תפירות סימן רד קיא באר הגולה

ג שם במשנה לפורש
כראש ד ה"א"ש
פסוקא דיומא פא
ה פסא פסוקא
זכרון זכר

פלמיטו (טור), ועל (י) לולבייגפנים, ועל שקדים (יא) מתוקים שאוכלים אותם (יב) כשהם רכים בקלפיהם, ועל חזיו, והוא (יג) שחת, ועל קרא (יד) חנה, ועל (טו) קמחא דשערי, ועל שברתמרים (טז) ונשכרשעורים, (יז) ועל מי (יח) ונשעורים ששמשלים לחולה, ועל (יח) עשבי (י) דרבא (יט) שאינם נזעים, ועל שבת שקורין אגניט¹ (כ) ועל (כ) ועל (כ) כמון וכסבור (כא) (דלטעמא עבדי (כב) ולא לאכילה), ועל יתחמץ שערכו במים (כג) עד שראוי לשתות, מברך 'שהכל': ב על החמץ לבדו (כד) ואינו מברך כלום מפני שהוא (י) [נ מזיקו: ג (כה) ריחה חלא (פרוש, חמץ) נטעמה חמרא,

שערי תשובה

כדאפסי' שער הוא כהש"י. ובשנתיים מאות שקורין טקע"רארבי"ס² שנתנה פוסק השו"ת עם הקטניות בחד, נראה דכ"ע מודה ע"ש: [1] שעורים. עב"ח. ודין זה מתשובה הרא"ש, ויש שכתבו שנתמכרם חלק על דין זה, וכן בתשובה פרח"משה אהרן ח"א סי' מ. וכן בעוללות אקנים ודמיות שמכשלים לחולה לצורך מימיהם מברך על הפסיד בברכת הברכות, ודוקא שעורים שאין דרך לשל לאכילה כ"א לצורך מימיהם בשביל החולה. ע"ש. וכן לקמן סי' רח במ"א ואח"כ שם: [2] מזיקו. עב"ח. וכן בשל"ח אקנים בשם הרא"ה. ונראה שער כהמג"א כן דבא"ה דעת רבנו יונה שכתבא ב"י דס"ל לבדו בחמץ. וגם אין זה ככלל ספק ברכה שם בראשית ודן ג' ימים. דמ"מ כן שפעה

באר היטב

של קטניות שקורין ארבי"ס שו"ת¹ יש חלוק, דאזתם שהם נזעים בגנה יש לברך בפה"א אפילו על השקדיטין דע"מ דף נזעו לאכלן חיים. אבל אוקן שזרעין בשדות להפסיד עד שיתקשו ויכשלו אותם, אין לברך עליהם בפה"א אלא שהכל עד אחר בשולם, ט"ז, ע"ש. ובתשובה פנים מאירות סי' סה חולק וכתב דאין לחלק ועל כלם מברך בפה"א: (1) שעורים. ועל הקארי"ט² וט"ע³ נמי שהכל, ע"ל סי' רב סי' יט: (1) דרבא. ודוקא בעשבים אמר כן דאין חשבוים מצד עצמן ולא מצד נזיעה ודגלים בלי נזיעה, אבל פרות טובות בגן ואגרי"ט⁴ מלינו"ט⁵ יש לברך עליהם במ"ש בסימן רג סי' א: (ח) אגני"ט. ואם שלקו מברך על מיכדי בפה"א, מ"א סי' יד, ע"ש: (ט) כמון. קימ"ל בל"א: (י) מזיקו. ודוקא בחמץ חזק שמכעבץ כשמשליכין אותו על

משנה ברורה

לענין השקדיטין. (ח) יש דעות בין האחרונים כשאוכלן לבדן בל"א הקטניות אם יברך עליהן 'בורא פרי האדמה' או 'שהכל', ועל-כן טוב לכתחלה לזהר שיאכלן עם הקטניות ויברך על הקטניות לבד 'בורא פרי האדמה' (ט) ולא יברך עוד על השקדיטין, ואם ארע שאוכל השקדיטין לבד יברך 'שהכל': (י) לולבייגפנים. גם בזה הטעם כמו בקורא: (יא) מתוקים. וישקדים כרים, עץ לעיל בסימן רב סעיף ה': (יב) כשהם רכים בקלפיהם. ואף דקמא לן לעיל בסימן רב סעיף ב' (י) בשארי כל האילנות דמשיציאו שום פרי חשיב תכף פרי, שאני התם דהוא נהנה מגוף הפרי שנוטעין אותו מחמתו, אבל הכא בשקדים מתוקים בקטניות אינו נהנה מן הפרי רק מהקלפה החיצונה, ולא נטעי להו אינשי אדעתא דקלפה אלא אדעתא דגרעיניהן כשיתבשרו, ודמי לקורא הנ"ל: (יג) שחת. תבואה שלא (יא) הביאה שלישה¹⁰ ויחזי לאכילה, ומשום דלא גמר פירא נחית חד ברגא, מ'פרי האדמה' ל'שהכל', והוא הדין לכל פרי האדמה דלא גמר פירא ויחזי לאכילה, 'שהכל' נמ"א ושי"א: (יד) חנה. שהוא טוב מבשר יותר ממי, ועל-כן כשאוכלה חי נשתנית ברכתו ל'שהכל', וברלקמן בסימן רח סעיף א: (טו) קמחא דשערי. אפילו (יז) הנזעה משבלים שמיבשין, דטובים לאכילה קצת. ולא דוקא דשערי. דהוא הדין קמח של כל חמשת מיני דגן. במקבאר לקמן בסימן רח סעיף ה' ויחזי דנקט דשערי. דסלקא דעתך אמינא הואיל וקשה לתולעים שבמעים לא יברך עלה כלל, קא משמע לן כיון דאית לה הנאה מנה בעי ברכיה¹¹ [גמרא]: (טז) ונשכרשעורים. הואיל (יג) והוא צלול ועומד לשתיה, אינו

שער הציון

(ח) דעת השערייחשובה [וכיין זה גם-כן מצד המדר"משה] כהש"י שיקבר על-פ' פנים בשל גנה 'בורא פרי האדמה', ודעת אבן העזר ופנים מאירות דהמיד מברך עליהן רק 'שהכל' אם אוכלן לבדן בל"א הקטניות, משום דאין עקר הפרי, וכן הוא גם-כן דעת החי"א גם-כן נא, וכן שם שסובר דאפילו בצוקע"י ארבי"ס שו"ת¹² יברך על השקדיטין 'שהכל', ולא בשערייחשובה: (ט) אבן העזר. שכן הוא מנהג העולם, ומסתברא דיומא הכי דמפסרי מטעם טפל: (י) השתקמי מתשובת הרשב"א סימן תכת. ולפ"ל על המגדאברתם ששנה מלשון הרשב"א, ומחמת זה נדחק הפריימרים מאד, עין שם, ואולי לא היה לפניו ספר הרשב"א רק מאותו מעתיק שהעתיק דבריו בקצור ובשנוי: (יא) עין בעשרת-הקנים שכתב דבגנינותא מברך 'בורא פרי האדמה', ובמגד-בגורים מצד דלדינא אין לשלם בזה: (יב) לקמן בסימן רח סעיף ה: (יג) ויש עוד טעמים, עין בפוסקים: (יד) ויש לצנן בתשובה מהר"ם סימן קנד שהוא במגד אבנהם סעיף קטן ט אס אינו סותר לזה, ואין בקדי התשובה: (טו) ט"ז ושי"א. וכן בקבאר הנ"ל שהקשה על השל"ח דפירוש מפתחין ופסוקיות, ולפי דבריהם לקאורה לא קשה מדי: (טז) מגדאברתם וטעמא מרדכי ויד הקטנה והסג"ל וסלקה בורורה, דלא בפ"ח ואל"ה רבה. ולא דמי לשל"ח ונחביל דביבשין אין מברך כלל, דהתם אינם ראויים לאכילה כלל ביבשותן, אבל כפי ראיות קצת דמהותם לחם, אלא שאין דרך אכילתם כפי ולא נטעי להו אדעתא דהכי, ולכן נחמין דרבא ומברך 'שהכל' נמ"א ומאמר-מרדכי: (יז) גמרא. ולכאורה מסתברא דהוא הדין כמון וכסבור. והג"א הקשה על צנן הדין, דאף בגופן נמי יברך 'בורא פרי האדמה': (יח) מן-אברתם ומגד-בגורים [הסג"ל וסדור של הענין 'עבדי', וילא כאל"ה רבה, וכן בשערייחשובה שגם הוא הסכים כן לדינא, דכלאו הכי דעת רבנו יונה לברך על חמץ, עין שם, וכן מצאנו באשכול שדעתו דיש לברך על חמץ משום דנהגה, ואין למדין מיוסד-הפוסקים דהכלא ב'תובי דעתא וחמץ אינו משיב גפס ומה שאין כן בענינא דכס פלפי' כדמין שפיר. דאינו בכלל אכילה כלל: (יט) עלת-תמיד ואל"ה רבה. וכן מוכח מהסג"א: תרגום: 1 שעוית נקנה. 2 קפה 3 תה. 4 אכמניות. 5 פסל. 6 'שבת'. 7 פוקל (פיס) של קטניות מחוקה. 8 'מקציע'. 9 חסה. 10 פרי הגדל פו, דומה לתית שדה.

הלכות ברבית תפירות סימן רד

באר הגולה 222

חמרא הוא ומכרף עליו 'בורא פרי הגפן': ד (כו) *כל שבני-אדם נמנעים לשתותו מפני תמימותו אין מכרכין עליו 'בורא פרי הגפן' (אלא 'שהכל': ה) (כו) 'שמרי זין מכרף עליהם 'בורא פרי הגפן'. נתן בהם מים, אם נתן (כח) שלשה מדות מים ומצא ארבעה הנה לה כזין מזוג ומכרף 'בורא פרי הגפן', (כט) ואם מצא פחות, אף-על-פי שיש בו טעם זין, קיומה בעלמא הוא ואינו מכרף (ל) אלא 'שהכל'. "והינה ביינות שלהם שהיו חזקים, אבל יינות שלנו שאינן חזקים כל-כך, אפילו רמא חלתא ואתא ארבעה אינו מכרף עליו 'בורא פרי הגפן'. ונראה שמשערים בשעור שמונחים זין שבאותו מקום: הגה [א] (לא) ובלבד שלא יהא היין אחד מששה במים, (לב) כי אז (לג) ודאי בטל (אגור): ו' סתמך (לד) שעושים מתרצנים שנותנים עליהם מים, דנים בשקרים. 'והני מלי (לה) כשנעצרו בקורה, אבל אם לא נדרכו *אלא כרגל, אפילו נתן שלשה מדות מים ולא מצא אלא שלשה או פחות (לו) מכרכין עליו 'בורא פרי הגפן', שזין הוא, והמים נבלעים

ו שכלי-הלקט בשם ספר התרומה ו' ברא פתח צו וכתבא קמא לפרש התוספות ח' רבנו יונה שם ט רבנו יצחק בשם התוספות י' ונבדל

באר היטב

הארץ, אבל בחמץ שאינו חזק כ"כ ודאי אית לה הנאה מזה וקצו ברבית כמ"ש ס"ד, מ"א:

מים הרבה על הצמחים עד שהצמחים הם אחד מששה במים, וא"כ נתן פטל במים כמ"ש בסמ"ק נה בגרונות אמרין הואיל וכול לשלמן ולהסדורן פחות שהיו כשמשקין לבמות שהיו קדם שנתפלו א"כ ה"ה לצמחים, הרי אנו רואין שאחר שליכה או שנתמרו במים מתנדלים בקטל או יותר, א"כ כשמשקין דה, רק צריך לזהר שלא יהיה כ"כ מים שיהיו הצמחים אחר שנתגדלו אחר מששה במים, שא"כ ודאי הרי ברבית לבטלה, עכ"ל. ועין בדי-אפריס ט"ש בזה. ולפי זה מ"ש שם בבכ"ש שלא יהיה אחר מששה אחר שנתגדלו, לאו

שערי תשובה

אית חזק כ"כ אינו מוקד: ושם בירד י"ל דאין דרך נסוק בכך, רק משום דאין בקיאים סחטירין, וע"ש וביד-אפרים מ"ש בזה: [א] ובלבד שלא יהא חמץ אחד מששה פטלים. ועין בדרכי א"י בבכ"ש ב"ב כתב ד"ל: שמעתי מי שמשקק על שנתגדל לזן מים הרבה על הצמחים עד שהצמחים הם אחד מששה במים, וא"כ נתן פטל במים כמ"ש בסמ"ק נה בגרונות אמרין הואיל וכול לשלמן ולהסדורן פחות שהיו כשמשקין לבמות שהיו קדם שנתפלו א"כ ה"ה לצמחים, הרי אנו רואין שאחר שליכה או שנתמרו במים מתנדלים בקטל או יותר, א"כ כשמשקין דה, רק צריך לזהר שלא יהיה כ"כ מים שיהיו הצמחים אחר שנתגדלו אחר מששה במים, שא"כ ודאי הרי ברבית לבטלה, עכ"ל. ועין בדי-אפריס ט"ש בזה. ולפי זה מ"ש שם בבכ"ש שלא יהיה אחר מששה אחר שנתגדלו, לאו

משנה ברורה

להתקלקל, (כ) ומטבעו שמתחלה מתקלקל ריחו ואחר-כך טעמו: ד (כו) כל שבני-אדם נמנעים לשתותו מפני תמימותו אין מכרכין עליו 'בורא פרי הגפן': ד (כו) *כל שבני-אדם נמנעים לשתותו מפני תמימותו אין מכרכין עליו 'בורא פרי הגפן'. נתן בהם מים, אם נתן (כח) שלשה מדות מים ומצא ארבעה הנה לה כזין מזוג ומכרף 'בורא פרי הגפן', (כט) ואם מצא פחות, אף-על-פי שיש בו טעם זין, קיומה בעלמא הוא ואינו מכרף (ל) אלא 'שהכל'. "והינה ביינות שלהם שהיו חזקים, אבל יינות שלנו שאינן חזקים כל-כך, אפילו רמא חלתא ואתא ארבעה אינו מכרף עליו 'בורא פרי הגפן'. ונראה שמשערים בשעור שמונחים זין שבאותו מקום: הגה [א] (לא) ובלבד שלא יהא חמץ אחד מששה פטלים. ועין בדרכי א"י בבכ"ש ב"ב כתב ד"ל: שמעתי מי שמשקק על שנתגדל לזן מים הרבה על הצמחים עד שהצמחים הם אחד מששה במים, וא"כ נתן פטל במים כמ"ש בסמ"ק נה בגרונות אמרין הואיל וכול לשלמן ולהסדורן פחות שהיו כשמשקין לבמות שהיו קדם שנתפלו א"כ ה"ה לצמחים, הרי אנו רואין שאחר שליכה או שנתמרו במים מתנדלים בקטל או יותר, א"כ כשמשקין דה, רק צריך לזהר שלא יהיה כ"כ מים שיהיו הצמחים אחר שנתגדלו אחר מששה במים, שא"כ ודאי הרי ברבית לבטלה, עכ"ל. ועין בדי-אפריס ט"ש בזה. ולפי זה מ"ש שם בבכ"ש שלא יהיה אחר מששה אחר שנתגדלו, לאו

באור הלכה

* כל שבני-אדם נמנעים לשתותו מפני תמימותו אין מכרכין עליו 'בורא פרי הגפן': ד (כו) *כל שבני-אדם נמנעים לשתותו מפני תמימותו אין מכרכין עליו 'בורא פרי הגפן'. נתן בהם מים, אם נתן (כח) שלשה מדות מים ומצא ארבעה הנה לה כזין מזוג ומכרף 'בורא פרי הגפן', (כט) ואם מצא פחות, אף-על-פי שיש בו טעם זין, קיומה בעלמא הוא ואינו מכרף (ל) אלא 'שהכל'. "והינה ביינות שלהם שהיו חזקים, אבל יינות שלנו שאינן חזקים כל-כך, אפילו רמא חלתא ואתא ארבעה אינו מכרף עליו 'בורא פרי הגפן'. ונראה שמשערים בשעור שמונחים זין שבאותו מקום: הגה [א] (לא) ובלבד שלא יהא חמץ אחד מששה פטלים. ועין בדרכי א"י בבכ"ש ב"ב כתב ד"ל: שמעתי מי שמשקק על שנתגדל לזן מים הרבה על הצמחים עד שהצמחים הם אחד מששה במים, וא"כ נתן פטל במים כמ"ש בסמ"ק נה בגרונות אמרין הואיל וכול לשלמן ולהסדורן פחות שהיו כשמשקין לבמות שהיו קדם שנתפלו א"כ ה"ה לצמחים, הרי אנו רואין שאחר שליכה או שנתמרו במים מתנדלים בקטל או יותר, א"כ כשמשקין דה, רק צריך לזהר שלא יהיה כ"כ מים שיהיו הצמחים אחר שנתגדלו אחר מששה במים, שא"כ ודאי הרי ברבית לבטלה, עכ"ל. ועין בדי-אפריס ט"ש בזה. ולפי זה מ"ש שם בבכ"ש שלא יהיה אחר מששה אחר שנתגדלו, לאו

זין גמור הוא, וכדלקמיה בהג"ה, (כג) ובצינן רק שיהיה בו טעם זין^(א) שראוי לשתיה על-ידי מציגה זו, ודרך בני-אדם לשתותו במקום זין על-ידי מציגה זו, דאי לא הכי אמרין דבטלה רצתו אצל כל אדם: (ל) אלא 'שהכל'. ואחריו ברבית 'בורא פרי הגפן': ד (כו) *כל שבני-אדם נמנעים לשתותו מפני תמימותו אין מכרכין עליו 'בורא פרי הגפן'. נתן בהם מים, אם נתן (כח) שלשה מדות מים ומצא ארבעה הנה לה כזין מזוג ומכרף 'בורא פרי הגפן', (כט) ואם מצא פחות, אף-על-פי שיש בו טעם זין, קיומה בעלמא הוא ואינו מכרף (ל) אלא 'שהכל'. "והינה ביינות שלהם שהיו חזקים, אבל יינות שלנו שאינן חזקים כל-כך, אפילו רמא חלתא ואתא ארבעה אינו מכרף עליו 'בורא פרי הגפן'. ונראה שמשערים בשעור שמונחים זין שבאותו מקום: הגה [א] (לא) ובלבד שלא יהא חמץ אחד מששה פטלים. ועין בדרכי א"י בבכ"ש ב"ב כתב ד"ל: שמעתי מי שמשקק על שנתגדל לזן מים הרבה על הצמחים עד שהצמחים הם אחד מששה במים, וא"כ נתן פטל במים כמ"ש בסמ"ק נה בגרונות אמרין הואיל וכול לשלמן ולהסדורן פחות שהיו כשמשקין לבמות שהיו קדם שנתפלו א"כ ה"ה לצמחים, הרי אנו רואין שאחר שליכה או שנתמרו במים מתנדלים בקטל או יותר, א"כ כשמשקין דה, רק צריך לזהר שלא יהיה כ"כ מים שיהיו הצמחים אחר שנתגדלו אחר מששה במים, שא"כ ודאי הרי ברבית לבטלה, עכ"ל. ועין בדי-אפריס ט"ש בזה. ולפי זה מ"ש שם בבכ"ש שלא יהיה אחר מששה אחר שנתגדלו, לאו

שער הציון

(כ) בן הוא דעת התוספות והספיק לזה הג"ה: (כא) עין במגן-אברהם בהרצו, ואפשר דזהו בנחת, ועין לבוש והג"ה. ועין בבא בתרא צ"ז ע"א תוספות ד"ה מי, דלקאונה הוא הפך מפעיל זה, והוא דבר דבנו תם בבית-יוסף ויהי-דעה ק"ג, ואפשר דשם נפיי הפעם משום דהתערב בהרבה מים שמשקשקו בהן, וצריך עיון למעשה: (כב) ויהי-דעה קל"ד סעיף-קטן ה, וכן בסב הג"ה: (כג) מגן-אברהם בשם הפוסקים: (כד) עין בעל-תמידי שגם הוא נתקשה בזה: (כה) הג"ה: (כו) ר"ן בפרק ארבעה-עשר לענין תרצנים שלא נעצרו הענבים בקורה, והוא בדרב-נחמיה, דדנים בצמחים גמורים, והוא הדין כאן: (כז) בן מוכח במקורי הדין הזה [שלמדוהו מהא דעבודה זרה ע"ג צמוד ב, שני כוסות] ומבאר הג"ה: (כח) בסמ"ק רע"ב סעיף ז, ורמז בקצור גם בסמ"ק זה: (כט) מגן-אברהם בשם ספר-הרמב"ם, וקצין מה שכתבו תוספות בבא בתרא צ"ז: (לט) ומכל מקום לכלי עלמא אם היה במים ששה פעמים כנגד התרצנים, בודאי אין שם זין עליו והג"ה: (ל) ר"ן הפ"ל:

הלכות פרכת הפרות סימן רד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טז]

וקעין רק שיהיה בו טעם [18].

(18) ומיץ ענבים משחזור [שנתבעט המיץ הנסחט על ידי אידוי עד שנשארה רק התמצית בשיעור של אחד מחמשה, וכשמיועד למכירה מוסיפים לו מים עד שחזור טעמו כמעט כמו שהיה], כתב הגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה קמא סי' ד, תנינא סי' יג) שיתכן שאין מברכים עליו 'בורא פרי הגפן' אלא 'שהכל', מפני שהמים המעורבים אינם נחשבים לחלק מהמיץ ענבים אלא רק קיבלו טעם ממנו, ועל זה אי אפשר לברך 'בורא פרי הגפן', ורק על יין משחזור או יין שנתערב בו הרבה מים אפשר לברך 'בורא פרי הגפן', מחמת שכן דרכו תמיד, שבתחילה הוא חי ואינו ראוי לשתייה בלי מזיגה, מה שאין כן מיץ ענבים שמזיגה אינה שייכת אצלו כלל, ועל כל פנים לענין ברכת מעין שלש וקידוש, יש לצדד שלא יועיל להיחשב כיון, ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"כ תשובה כא) כתב שאף יין משחזור ברכתו 'שהכל', מחמת שפקע ממנו שם יין בחיותו תרכיז, שהרי יצא מתורת יין לתורת אוכל, ואינו חוזר שוב כשמוסיפים לו מים [ואינו דומה לשמרים שמוסיפים עליהם מים, ונעשה יין, מפני שכן הדרך לעשות יין מן החמץ]. וראה מה שכתבנו לעיל סי' רב הע' ז. וכן הורה הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פל"ז אות טז), שיש ומיץ ענבים משחזור אינם נחשבים כיון לגבי ברכת 'בורא פרי הגפן' ולקידוש וכדו'. וראה בקובץ מבית לוי (חי"ד עמ' נ) ושו"ת שבט הלוי (חי"ז סי' רלד). מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' יד) כתב, שהוראת הדפ"ץ שלפניו היא, שיש לברך 'בורא פרי הגפן' על מיץ ענבים משחזור, אלא שיש להוסיף פחות מים מהשיעור שהסר, ולהוסיף עוד יין גמור, וחוזר להיות מיץ ענבים גמור.

[משנ"ב ס"ק לב]

ואם היין יותר מאחד מששה במים, שם יין עליו, ובלבד שיהיה בו טעם ויחיה של [19].

(19) ומתעט המים שמהולים ביין או במיץ ענבים, דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קפא) שהם נחשבים כחלק מהם, דינם כמותם הן לענין שיעור ברכה אחרונה והן לשיעור רביעית בקידוש, שהכל מצטרף לשיעור. מאידך הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ד) צידד שהמים המעורבים במיץ ענבים אינם מצטרפים לשיעור, כיון שלא התחדש שמזיגה מועילה במיץ ענבים, ודי לנו במה שהתחדש שהמיץ ענבים עצמו נחשב כיון. [ולענין ברכת 'בורא נפשות' באופן זה, ראה שעה"צ לקמן סי' רי ס"ק ד ומה שכתבנו שם].

(20) ולענין יינות בומנינו, כתב הא"ר (ס"ק י) בשם העולת תמיד, שבין שהם רפויים, אף אם הוסיף עליהם מים פחות משיעור היין אין לברך עליהם 'בורא פרי הגפן', וסייב, שלמעשה צריך עיון. מאידך, הפמ"ג (א"א ס"ק טז) כתב שאף ביינות שלנו ניתן להוסיף מים ובלבד שישיאר רוב יין, וכן דעת הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' לד, הלכות שבת בשבת ח"א עמ' שפו) להלכה. דעת החו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' רכא, בשם הגר"ח קניבסקי) שעד שליש מים בודאי שאפשר להוסיף, והוסיף הגר"ח קניבסקי (דדור יקרא עמ' תלב) שהכל לפי הענין ולפי חזק היין. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (חי"ז סי' מב אות ט, וראה גם קובץ מבית לוי חי"ד עמ' נה) שגם בומנינו ישנם יינות שהם די חזקים שניתן לערב בהם עד ששה חלקים מים, ומי"מ צריך מאד להזהר בזה שישיאר טעם יין, כדי שלא לבוא לברכה לבטלה. ובשו"ת מנחת יצחק (חי"ז סי' יד) כתב שהדבר תלוי בדרך המזיגה באותו מקום, שאם הדרך באותו מקום במזיגה גדולה, אפילו אם היין

פחות מרבע מכמות המים, אם יש בו טעם יין ויש ממנו על כל פנים אחד מששה במים, מברכים עליו 'בורא פרי הגפן' אפילו ביין שלנו.

וביינות המצויים בחנויות בומנינו, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"כ תשובה יח) שלא שייך להבחין אם השתנה טעם היין מחמת המים, מפני שמוסיפים בהם אלכוהול ושאר חומרים, ולכן אין למחוגם אלא בפחות מחצי מכמות היין.

ולגבי מיץ ענבים, כתב בשו"ת אור לציון (שם) שאף שאין למוזג אותו בשיעור שאפשר למוזג יין, מ"מ אפשר למוזגו באופן שנשיאר בו טעמו, ובתנאי שטעם היין אינו מחמת שאר המרכיבים שמוסיפים לו, וכן הורה הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי חי"ז עמ' מט) והגר"ח קניבסקי (דדור יקרא שם) שמותר להוסיף בו מים בכמות כזאת שהטעם נשאר מורש היטב, והכל לפי הענין, וכמובן שאין זה באותה כמות שניתן להוסיף מים ליין. דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני שם) שכל שהרוב מיץ ענבים, והמיעוט מים [כולל תוספות, כגון סוכר], ולא נתבטל טעמו, ובני אדם שותים אותו כשאר יין מגורו, דינו כיון וברכתו 'בורא פרי הגפן'. אך כתב שלמעשה במיץ ענבים הנמכר בחנויות, אי אפשר לסמך ולהוסיף מים, כיון שיתכן שכבר הוסיפו להם מים לפני כן. מאידך דעת הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה קמא סי' ד ד"ה וא"כ, תנינא סי' יג, הליכות שלמה פסח פ"ט סי"ג וארחות הלכה הע' 90) שכיון שטעמו של המיץ ענבים הלש מאד, אין למוזגו כלל. והכמות שניתן למוזג במיץ ענבים היא מועטת מאד, ויתכן שאפילו הוסיף כמות קטנה של מים, דינו כמים נכוותקים וברכתו 'שהכל', וכל שכן אם הוסיף בו שליש מים, שבודאי ברכתו 'שהכל'. ואף אם מוסיפים בו המציות שונות להזיקוק, עדיין אין למוזגו במים, שסוף סוף כשלעצמו אינו ראוי למוזג, והחזיקו על ידי תמציות הוא סיוע חיצוני בלבד. וכן הורה הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א עמ' שפ, שיעורי הגר"ש אלישיב מס' ברכות עמ' שעא) שאין להקל למוזג אפילו מעט מים במיץ ענבים, מלבד אם נותן רק כמה טיפות מים שאז אין זה מויק, שרק ביין אפשר מפני שיש לו חשיבות גם לאחר המזיגה, משא"כ מיץ ענבים. ואפילו מיץ העשוי מענבים מתוקים מאד, והטעם עדיין ניכר אחר הדילול, מ"מ אין למוזג את המיץ ענבים במים, משום שהשם יין אינו תלוי במתיקות.

[משנ"ב שם]

ועין לקמן בסימן רע"ב במשנה ברוכה קעין קטן טז ששם נקבאר היטב דין זה [21].

(21) שם כתב שצריך להזהר לתת כמות של צימוקים במים עד שיהיו הצימוקים מעט יותר מאחד מששה נגד המים, שאם לא כן תהיה הברכה לבטלה, שאין זה עדיף מאילו היו כל הצימוקים יין. והוסיף, שלגבי אופן שיעור הצימוקים, הבכור שור כתב שמשערים את גודל הצימוקים אחר שהתנפחו על ידי המים ולא כשעת נתינתם במים, אבל היר אפרים פקפק בדבריו, והודרך החיים כתב בפשיטות שמשערים את הצימוקים כפי שעת נתינתם למים, כיון שנפחתם היא רק על ידי המים שנכנסו בהם.

[משנ"ב ס"ק לג]

הקא לא חשיב טעם, דהקדוקא בעלמא דמ"י [22].

(22) ובביאור הדבר כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ג סי' יט), שבין שמן ודין המשקים היוצאים מפרי אינם נחשבים אלא 'יועה בעלמא' ואין לברך עליהם אף בברכת הפרי, לא חידשה המשך במילואים עמוד 41

מילואים הלכות פירות סימן רד המשך מעמוד קודם

הצומח על הבצל מן הארץ, הורה הנ"ל קרליץ (שם) שברכתו 'בורא פרי האדמה', ואף שכמהין ופטרות ברכתם 'שהכל' מ"מ כאן זה חלק מהבצל עצמו, והבצל עצמו מתרבה.

[משנ"ב ס"ק ט]

דלא נטעי אינשי האילן אדעתה למיכל את הקורא כשהוא רך, דקמעט ענפי האילן.

7) ואפילו כשמחשבתו לתלוש את הקורא לאכילה, כתב בשו"ת אגרות משה (אר"ח ח"א סי' נז ענף ב-ג), שכן שלא נטעים את הדקל על מנת לאכול את הקורא, והאוכלו מו"ק לאילן בטלה דעתו. וכיון שיש הקפדה שלא לאוכלו כך, ובאילו נטע את הדקל בכונה על דעת שלא לאוכלו כך, אין הקורא נחשב כמאכל עד אחר התלישה שכבר אינו שייך שוב לאדמה, ומשום כך אין להחשיבו אף כפרי האדמה וברכתו 'שהכל'.

[ביה"ל ד"ה ופת שעפשה]

פדי שביעה פקדון-המזון שלו הוא מקדונתא⁸.

8) והרצתה לאכול מפת זו כדי שביעה, הסתפק הגרש"ז אויערבך (קובץ צהר, אהל ברוך עמ' רמג) אם חייב בנטילת ידיים, וכמו בפת הבאה בכיסנין, שחייב בנטילת ידיים כשרוצה לאכול כדי שביעה.

נוקטים שיוצאים בפת כזו ידי חובת מצה ומברכים עליה 'המוציא', משום שגם היא נחשבת בגידולי קרקע. וכן יוצאים בירק כזה ידי חובת מרור, והוסף (היכו ממתקים ח"א עמ' קמ), שאף חסה שגדלה על גבי מצע מנותק במים וחול נחשבת בגידולי קרקע וברכתה 'בורא פרי האדמה', וכן הורה הגר"ש אלישיב (שיעורי מס' ברכות עמ' חקקח) והגר"ש וואנר (קובץ מבית לח ח"ד עמ' נב) שיש לברך על גידולים אלו בברכתם הראויה.

וכן לענין גדולי מים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' רה על סי' רד) שאף שהוא ספק גדול, וכפי שהסתפק החי אדם לגבי עציץ שאינו נקוב, מ"מ יותר מסתבר לברך בברכתם הראויה. וכן דעת הגר"ש קרליץ (שם) שהדבר תלוי במחלוקת החי אדם והחור"א, ולחזו"א מברך בברכתו הראויה. ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ד תשובה יג) העיר על זה, שסוף סוף איך אפשר לברך 'בורא פרי האדמה' על דבר שאינו פרי האדמה, אך מ"מ כתב שיש לברך 'בורא פרי האדמה' מטעם אחר, שהרי נוצר מוצר שאכן יצא מהאדמה. והגרש"ז אויערבך (ותן ברכה קנטרס התשובות לסי' רב) הורה, שאם המים שבצינור ששם מגדלים את הירק מחוברים בכל עת למים שבחריץ שדינו כקרקע, נחשב כאילו הירק גדל במים שבחריץ, ואף לדעת החי אדם מברכים עליו את ברכתו הראויה.

הלכות פירות סימן רד המשך מעמוד 222

זוה דומה לתמוך הנדריך ברגלים ולא נעצר בקורה, והוסיף, שניתנת הסוכר אינה דומה למה שכתב הרמ"א לענין תאנים שניתנו ביין, מפני ששם מתמצה מחתאנים המשקה שלהם, אבל סוכר רק מופיעל את כח היין שנשארו בו, שהרי הסוכר אינו יכול לעשות בעצמו משקה יין.

והיון שאופן עשייתו הוא על ידי שכותשים את הענבים עם הקליפה והגרעינים ומיזגים אותם כך במקפאי, ואחר כך מכניסים אותם בכברה ומוציאים כלי תחתיהם, ולאט לאט הקרה נימוח והמשקה זב מהם, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' כז) שאף שלפעמים מצוי שביין שבכלי הראשון שיצא מהם מרגישים טעם חזק של יין, ובכלי השני מרגישים טעם קלש משום שעיקר כח וטעם היין יוצא בתחילה, מ"מ אם למעשה מרגישים ביין הקלש טעם יין ממש, יש לברך עליו 'בורא פרי הגפן'.

התורה שייך נחשב משקה חשוב אלא כשהוא בחשיבותו, והיינו באופן שבני אדם רגילים ורוצים לשחוחו, ולא כשאין לו טעם יין מחמת קליפותיו.

[משנ"ב ס"ק לו]

הינו, לאחר שנקטט היין מהענבים נותנים מים על הסרצנים לקלט טעם היין שישאר בהם, וזהו הנקרא קמדי⁹.

23) וכן העושה יין ביתו, על ידי נתינת סוכר על הענבים כשהם שלמים ומכח הרתיחה נסחט היין מתוך הענבים, וכשנגמרת הרתיחה מוציא את היין ונשארים הגושים עם הרבה לחלוחית, ונותן מים בכמות היין שהוציא בראשתו, ומוסיף סוכר ומרתיח שוב ונעשה יין טוב במראהו ובטעמו ובריחו, וגב כמות היין שמוציא שנית היא יותר מכמות המים שנתן שם, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' נה, ח"ב סי' מב אות יא)

הלכות פירות סימן רד המשך מעמוד 224

ובטעם הדבר כתב שם (ס"ק ג), הואיל ודבר איסור הוא ויש עבירה באכילתו, הריהו מנאץ את ה' בברכתו על זה, וכענין שנאמר 'ברצע ברך נאץ ה''. וראה מה שכתבנו שם כמה אופנים בהם צריך לברך. ומי שביקר על דבר איסור, כתב לעיל (שם ס"ק ב) שאין עונים אמן על ברכתו.

ואם אכל איסור בשוגג וזכר אחר אכילתו, כתב לעיל (שם ס"ק ד) שדעת הט"ו ועוד כמה אחרונים שבכה"ג יוכל לברך בסוף, ואפילו אם לא אכל כדי שביעה, כיון שבשוגג לא שייך נאץ. אלא שלענין זימון אין לזמן על זה אפילו אם אכל בשוגג, משום שאכילת איסור אינה נחשבת קביעות.

טו) שאף שהמאכל אסור עליו מסיבה בריאותית צריך לברך ברכה ראשונה, אך יתכן שאינו מברך ברכה אחרונה, משום שברכה ראשונה צריך לברך אף על פירור, ומסתבר שבפידור אין סכנה עבורו, אך ברכה אחרונה שהוא מסכן את עצמו, אין זה מברך אלא מנאץ. אך למעשה הורה (שיעורי מן הגר"ש אלישיב ברכות עמ' שעה) שאפילו באופן זה מברך ברכה אחרונה, משום שאכילה חד פעמית אינה מסכנת את החולה, וכל כל פנים כזית אחד בלבד בודאי אינו מסכנו, ואם כן יש לברך עליו.

ואפילו דבר שאין איסורו בעצם אלא משום שהוא אסור על עצמו דבר זה, כתב לעיל (סי' קצו ס"ק א) שאם אוכלו באיסור אינו מברך עליו.

